

Haasvelderplas

Ongekende vogelmagneet in de AWD-zuid

De overvloedige regen van afgelopen winter en voorjaar heeft op veel natuurgebieden zijn stempel gedrukt. Zo ook op het zuidelijk gedeelte van de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). Nog nooit stond het grondwater hier zo hoog. En nog steeds komt er regelmatig een plens bij. Een van de plekken die hierdoor een ware metamorfose onderging was het Haasveld. Het Haasveld veranderde namelijk in de 'Haasvelderplas'.

■ Maarten Visser en Joost van der Sluijs

Tot 2014 bestond het Haasveld uit een open gebied en bos. Met het dempen van het Van Limburg Stirumkanaal, medio jaren '90, en het kappen van het bos in 2014 hoopte men op het ontstaan van een vochtige duinvallei.

Wat ontstond was echter een relatief droog weiland voor damherten, waar je elk voorjaar hooguit kwam om invallende kwikstaarten te zien. En natuurlijk in de gebieden eromheen de Tapuiten, Paapjes, Beflijsters



en wellicht een Grote Pieper. Maar dit voorjaar was de situatie compleet anders. Met een grondwaterstand van meer dan een halve meter boven normaal werd het gebied een plas-dras met een enorme aantrekkingskracht op vele soorten steltlopers, eenden, ganzen en andere watervogels. Ook als het niet regende, stroomde er nog dagen kwelwater uit de wijde omgeving naar dit lage punt. Het wandelpad door het gebied werd onbegaanbaar. De verharde weg langs het gebied bleef alleen begaanbaar voor wandelaars door de geweldige inzet van de terreinbeheerder Waternet.

Die vele vogelsoorten deden vervolgens vogelaars van allerlei pluimage toestromen. Neem nou bijvoorbeeld Joost en Maarten.

Joost: 'Heerlijk om regelmatig geestdriftig wakker te worden om wéér naar de AWD



WATERRAL Haasvelderplas. Foto: Joost v.d. Sluijs



HAASVELDERPLAS (AWD), 18 april 2024.

Foto: Annelies Molenaar

te gaan; wat zal er nu weer zitten?'

Maarten: 'Voorheen kwam ik eigenlijk nooit via ingang 'De Zilk' de AWD binnen. Dit is de ingang waar het Haasveld het dichtst bij ligt. Maar sinds hier 'de plas' is ontstaan wil ik mijn bezoek aan de AWD aftrappen met een bezoek aan deze plas-dras om te zien wat er die nacht is neergestreken. Liefst loop ik er op de weg terug naar huis ook even langs om te kijken wat er in de loop van de ochtend is neergestreken.'

Spectaculaire ontwikkelingen

De eerste kriebels ontstonden in de tweede helft van april met waarnemingen van een Roodstuitzwaluw door twee gelukkige vogelaars en wel 19 soorten steltlopers. Steltlopers waaronder de gracieuze Steltkluut, maar ook Zwarte Ruiter, Groenpootruiter, Tureluur, Bosruiter, Kempphaan, Watersnip, Bonte Strandloper, Bontbekplevier en Temmincks Strandloper. Toen ontstond gaandeweg het gevoel dat er nog veel meer in het vat zat.

De maand mei liet zien wat nog meer mogelijk was. Kort gezegd nog meer soorten en grotere aantallen. Zo werden er in mei 24 soorten steltlopers gezien en gehoord, waaronder nu ook Krombekstrandloper, Kluut, Kanoet, Kleine Strandloper en Griel. Maar wat pas echt omhoog ging waren de aantallen van sommige steltlopers. Zo werden er op 20 mei wel 104 Bontbekplevieren geteld!

Bij de eenden was er een vergelijkbaar beeld. Waar er in de maand april nog 11 eendensoorten waren op de plas, werden dat er in de maand mei maar liefst 15 soorten. Een dwaalgast van het westelijk halfmond, een Amerikaanse Wintertaling, was de meest in het oog springende eend die veel vogelaars naar de Haasvelderplas trok. De aantallen eenden lagen in mei ook hoger. Met name veel Krakeenden werden geteld, tot wel 80. Op 19 mei werden vijf Zomertalingen gezien. Zoveel vogels bij elkaar in het voorjaar moet natuurlijk wel tot balts, paarvorming en

broedsels leiden. In het oog springend waren uiteraard de Kemphanen. De gevechten van de Kemphaan mannen waren spectaculair. Dit ondanks dat de gevechten op de Haasvelderplas slechts een voorproefje waren van de gevechten op de toernooivelden in hun veel noordelijker gelegen broedgebieden. De Bontbekplevier, Kluut en Steltkluut zijn ook voorbeelden van soorten die wel baltsgedrag vertoonden maar niet tot broeden overgingen op de plas, en uiteindelijk verder trokken.

Gelukkig trokken niet alle vogels door maar waren er ook soorten die de Haasvelderplas als hun broedgebied kozen. Dit waren onder meer Kievit, Tureluur, Kleine Plevier, Geoorde Fuut, Dodaars, Meerkoet, Grauwe Gans, Bergeend, Tafeleend, Slobeend, Zomertaling, Krakeend en Wilde Eend. Afgezien van de nesten van Meerkoet, Kievit en Kleine Plevier, bleven de nesten en eieren goed verborgen, ook voor de vogelaars.

Maar dan verschenen ze opeens in de kijker:



KEMPHAAN AWD, 18 mei 2024. Foto: René van Rossum



BONTBEKPLEVIEREN Haasvelderplas. Foto: Joost v.d. Sluijs

kuikens! Prachtig om de wat grotere aantallen kuikens bij de eenden te zien maar ook leuk om de twee à drie kuikens bij de verschillende fuutachtigen op de rug van hun ouders te ontwaren. Vermeldenswaardig is dat van de Geoorde Fuut waarschijnlijk drie paren kuikens hadden en van de Dodaars drie à vier paar. Daarnaast is een Zomertaling vrouw met acht kuikens gezien.

Al die vogels met hun kuikens trekken natuurlijk predatoren aan. In de vroege ochtend kon je een vos zien rondscharrelen langs de plas. Maar ook veel roofvogels toonden nu meer interesse voor de Haasvelderplas. Zo waren er Torenvalk, Boomvalk, Slechtvalk, Bruine Kiekendief, Buizerd, Sperwer en Havik. Met name de Havik kwam geregeld langs, al was het maar omdat een paar in de omgeving van de plas zijn nest had. Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger, Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw zullen ook vast niet alleen naar de kuikens gekeken hebben.

Met het enthousiasme voor het gebied namen ook wel de zorgen toe. Want niet iedere passant was vogelvriend en sommige trailrunners en wandelaars vonden het een

leuke uitdaging om, ondanks de natte voeten, het deels ondergelopen pad te volgen of het bankje te bereiken voor een uitgebreide picknick. Een boom en takken als versperking op het pad, aan weerszijden van het gebied, moesten mensen op zijn minst afremmen. Maar niet iedereen had dit signaal door en gevreesd moest worden voor de rust en het verstoren van de haast onzichtbare nesten van onder andere de Kleine Plevieren. Bij Waternet is toen Vincent van der Spek benaderd, die gelukkig al met collega's bezig was om het gebied tijdelijk af te sluiten. Rond Hemelvaart werden borden geplaatst.

Volop genieten!

De Haasvelderplas was ook een tijdelijk toevluchtsoord voor vogels die slechts zelden in Nederland gezien worden. Zo'n zeldzaamheid in het veld tegenkomen is voor veel vogelaars een zenuwslopende en bloedstollende belevenis, zo ook voor Maarten en Joost! Zij vertellen daarom graag wat hen overkwam, al is het maar omdat dit goed schijnt te zijn voor het verwerkingsproces.

Maarten: 'Die ochtend in mei (17 mei 2024)

kwam ik iets over zeven uur aanlopen vanaf het infiltratiegebied. Net voordat ik bij de plas aankwam, vloog er een vrij grote vogel van de weg op. Het eerste dat vrij rustig door mijn hoofd ging: "Als dat geen Griel is". Razendsnel vond ik de vogel een eindje verderop in het gras. Nu wist ik het zeker, een Griel! Wat een bijzonder moment om deze waarneming in te kunnen voeren (Waarneming.nl) en zodoende te delen met mede-vogelaars. Omdat de AWD ooit een van de laatste broedgebieden van de Griel is geweest in de Nederlandse duinen, voelde ik ook een zekere historische beladenheid. Daarnaast worden Grielen maar een keer of acht gemiddeld per jaar ontdekt in Nederland! Grielen zijn vogels die vooral 's nachts en in de schemering van zich laten horen. Ik wilde deze treurige, klagende roep en misschien de zang graag horen. De volgende dag was ik daarom al in de ochtendschemering aan de Haasvelderplas. De Griel liet jammer genoeg niet van zich horen. Gelukkig waren er die

ochtend genoeg andere vogels op de plas te zien. Mijn kijker bleef hangen bij een woerd Wintertaling, deze had een verticale witte streep op beide zijanten van zijn borst. Was dat niet een kenmerk van de Amerikaanse Wintertaling? Na het nerveus raadplegen van de Collins Bird Guide app wist ik het zeker: een Amerikaanse dwaalgast had de Haasvelderplas aangedaan! De Amerikaanse Wintertaling wordt tegenwoordig circa zes keer per jaar waargenomen in Nederland.'

Joost: 'Een ochtend in juni (2 juni 2024) stond ik bij de plas en besloot om richting infiltratiegebied te wandelen. Net op dat moment schuifelde een 'Bokje' door het gras mijn ooghoek binnen. "Ook leuk", dacht ik nog, "zal ik die ook even als niet alledaags in de Zuid-Kennemerland vogel-appgroep melden?" Toen de vogel vrij kwam te zitten kon ik een paar plaatjes schieten. Toen ik Collins en de beeldherkenning (ObsID) erbij pakte, maakte m'n hart een sprongetje: Breedbekstrandloper! Een vogel die maar 10 à 15 keer

BREEDBEKSTRANDLOPER Haasvelderplas, 2 juni 2024. Foto: Joost v.d. Sluijs



per jaar in Nederland gezien wordt.'

Sindsdien hoopten we gestaag op het volgende 'WOW-moment'. Helaas voor Maarten kwam dat op een dag, namelijk 16 juli 2024, dat hij op vakantie was. Bij het Achterhaasveld ontdekte Rutger Rotscheid een Groene Bijeneter (zie ook elders in deze Fitis)! Deze schitterende vogel deed de volgende dag, bij iets beter weer, nog een klein rondje over het Haasveld en koos vervolgens strak het luchtruim richting het zuid-westen.

Het is nu, op het moment van schrijven, eind juli. Een klucht Patrijzen scharrelt rond de enclosure. Er komen soorten langs zoals Purperreiger, Kleine Zilverreiger en Regenwulp. Ook Gele Kwikstaarten melden zich weer en treffen het nu beter dan op de heenweg; het gebied begint al voor een deel droog te vallen. Maar twee derde is nog steeds nat genoeg voor Dodaars en Geoorde Fuut om voor hun pullen naar voedsel te duiken, eind juli! Het is elke keer echt genieten, zo met het vroege licht in de rug, op het boombankje. En elke dag is anders. Maar er zijn ook vaste patronen, zoals die van de Waterral die telkens op dezelfde plek het pad en de sloot kruist.

En straks?

De dubbele hoeveelheid neerslag, ten opzichte van normaal, die afgelopen winter en voorjaar viel en de Haasvelderplas heeft laten ontstaan, komt komende winter wellicht niet terug. Dit voorjaar hoort misschien wel bij de extremen die het veranderde klimaat kenmerkt.

Soms kan een blik in het verleden ook iets zeggen over de toekomst. Een verleden van het Haasveld, ver voor de waterwinning. Die waterwinning begon hier in het duin met het graven van het Van Limburg Stirumkanaal in 1883. In de 19de eeuw werd het Haasveld nog 'Haags-velt' genoemd. Het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden uit



WATERSNIPPEN AWD, 18 mei 2024. Foto: René van Rossum

1848 vermeldt over dit veld: 'Nog laat in het voorjaar van 1823 stond het Haags-velt geheel blank, en in het begin van september had dit reeds weder plaats.' Het Haasveld was in die tijd dus soms ook kletsnat!

Het Van Limburg Stirumkanaal is inmiddels alweer gedempt. Zo nat als in de 19^{de} eeuw en dit jaar is het tegenwoordig echter meestal niet. Om de Haasvelderplas continu een plas te laten zijn zou actief water het gebied ingebracht moeten kunnen worden. Helaas schijnt het gebied niet eenvoudig hiertoe in te richten te zijn. Maar wat zou het mooi zijn als dat wel gebeurt! Wij zullen in elk geval komend najaar regelmatig een bescheiden regendansje doen.

Bronvermelding

- www.waarneming.nl
- www.ouddezilck.nl
- Collins Bird Guide app